SEUERLING

OCH HANS ”COMÆDIETROUPP”

ETT BLAD UR SVENSKA LANDSORTSTEATERNS HISTORIA

AF

BIRGER SCHÖLDSTRÖM

———

TRYCKT I 50 EXEMPLAR

STOCKHOLM
HUGO GEBERS FÖRLAG

STOCKHOLM, GERNANDTS BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG, 1889.

Förord till den elektroniska utgåvan

Verket av **Birger Schöldström** (1840-1910) tillhör Kungl. Biblioteket och har scannats där 2012. Det anpassades och OCR-tolkades för Projekt Runeberg i februari 2016 av Bert H.

Det var i Oktober 1737 som den Kongi. Svenska Skådeplatsen för allmänheten slog upp sina portar och inbjöd Stockholms publik att i Bollhuset taga kännedom om hvad den nya inhemska konsten kunde åstadkomma i diktning och framställning.

Frön från denna skådeplats spredo sig äfven utom hufvudstaden och uppväxte till ett träd, i hvars privilegierade hägn blomstrade den märkvärdigaste teatertrupp, som under senare hälften af förra århundradet och första årtiondet af detta uppenbarade sig i svenska landsorten och i Finland.

***

I Riksarkivet förvaras en till konung Gustaf III d. $^{28}/_{6}$ 1774 inlemnad skrift, hvari enkanKatarina Sofia Bergholtz, f. Murman, med åberopande af det k. privilegium, hennes man, i lifstiden aktören vid k. svenska teatern Johan Bergholtz, samt dennes kamrat, aktören Peter Lindahl, d. 20/s 1754 erhållit att i landsorten uppföra skådespel, protesterade mot Lindahls anhållan att få detta privilegium förnyadt för sig och sina barn. Lindahl hade, upplyses det, då i 6 års tid låtit sin måg Scuerling begagna sig af det nämda privilegiet. Skulle dock privilegiet förnyas, yrkas det, att Seuerling, som egde »en vacker landtegendom» och sålunda var i goda omständigheter, skulle för detsammas begagnande årligen betala en viss afgift till Bergholtz’ enka och barn.

Som Lindahls privilegium redan den 7/0 1774 af K. M:t förnyats, ledde enkan Bergholtz’ protest och anhållan till ingen åtgärd.

Det är om teaterdirektör Seuerling man har de flerfaldiga gånger i tryck upprepade anekdoterna: t. ex. huru han i

skådespelet

»Verldenes skapelse» inkom som Gud fader (kostymerad i nattmössa och brokig nattrock!) och ropade på den första menniskan: »Atham», samt, då »Atham» icke rörde sig, fortsatte: »Atham,tu ferbannete mensch, her tu icke, att kut fater roper tik!»; huru han, i samma pjes och samma roll, skapade tulpaner och nejlikor på Paradisets mark (d. v. s. det med hål genomborrade teater-golfvet) med orden: »her schkall tet plife en tulipan, men der schkall tet ta mej tösen plife en nejlickl»; huru han, då han I759(?) i Linköping spelade Sigurd Sven i Olof von Dalins »Brynhilda», öppnade tragedien så här:

Min Atle, er tet tu? Ach, er' et? Fare lof, att jak dock har en fän —

(Afsides och med en arg blick dt kulisserna: ta aff ljusen, tu sakramentskede ljusputsere!)

— uti Prinhildes hof!

En författare med erkänd auktoritet i svensk teaterhistoria, signaturen Erik Lund, har i en uppsats i tidskriften »Nu» 1875 sökt dela Seuer-ling i två personer, far och son. Någon hemul härför har dock icke framstälts — och med all aktning i öfrigt åt den nämda auktoriteten taga vi oss friheten att anse teaterdirektören Seuer-ling vara, liksom en viss republik, un et indivisible.

Huruvida Karl Gottfried Sener Ung, född i Sachsen 1728, var af teaterslägt, veta vi ej. Enligt uppgift i officiel handling var han vidsin ankomst till Sverige chirurgiæ studiosus. När och huru han kom att blifva teaterdirektör, veta vi ej heller. Erik Lund citerar en tysk Uppgift, att »unter Anfuhrung eines gewisses Seuerlings trieben ein halb Dutzend deutscher Stocknarren, die ihr Vaterland ausgespieen hatte, in den Prowinzen um und gaukelte einen Wust von Platitiiden». Var sällskapet således först tyskt, och ej af bästa qvalitet, blef det dock snart utspädt med svenska medlemmar.

Vi satte ett frågetecken här ofvan vid årtalet 1759. Anekdoten dervid om Seuerling finnes nämligen första gangen i tryck berättad af D. G. Björn i en 1799 utgifven teaterkalender, men utan att uppgift på vare sig person, årtal eller ort lemnas. Det är först Lorenzo Hammarsköld, som — på hvad grund uppgifver han ej — 1821 nämner Seuerling och preciserar »Linköping 1759». Allra första gången man i samtida tryck finner namnet Seuerling är 1760, då i »Götheborgska Magazinet» läses:

Nästa måndag (d. l3/io) kommer en Comödie, kallad »Festin de Pierre», att spelas här i staden uti ett under Qvarnberget vid Artillerigården beläget hus. Denna härlighet krönes med ett efterspel af Arlequin, som föreställer den nymodige barberaren. Plvad nöjet kostar och duger til, jämte sjelfva tiden, vet ingen, om icke hufvudmannen för bandet, som kallar sig Seuerling.Med ledning af annonser och korta till-kännagifvanden i landsortstidningar kan man temligen i kronologisk ordning följa Seuerlings färd inom Sveriges landamären. Ar 1762 spelar han i Norrköping, 1765 i Göteborg; Okt. 1769 —Jan. 1770 uppträder han i Karlskrona med en »Swite bestående af 10 personer med Man och Fruentimmer», och derifrån begifver han sig till Kalmar; vintern 1774—75 är han i Göteborg, der han bl. a. på Gustaf III:s födelsedag, 2i/1, uppför en af hans svärfader, Peter Lindahl, för tillfället författad prolog, »i vers och sång samt med vackra deviser och sinnebilder illuminerad»; hösten 1775 är han i Ystad och Karlskrona, hvilken senare stad han äfven följande året besöker; 1777 gästas ånyo Göteborg.

Genom kungl. bref af den 26/0 1778 fick Seuerling af Gustaf III ett mycket vigtigt med-gifvande, nämligen att under lästerminen i Lund få uppföra »svenska skådespel och lärorika com-medier, som inehålla mycken moral och nytta». Vilkoret var, att skådespelen ej begynte förr än studietimmarna slutat. Akademiska konsistoriet beslöt, att originalresolutionen skulle uppvisas för rektor — så otrolig tyckte konsistoriet saken vara. * Derefter spelade S. i Malmö, der

* Elof Tegnérs och Weibulls »Lunds universitets historia». I: 290.den vackra och rymliga Knutssalen upplåts för honom. Han hade nu på sin repertoar flere svenska original, såsom »Håkan Smulgråt», »Fru Rangsjuk», »Baron Sjelfklok och fröken Grannlaga», »Den lycklige bankruttören», »Jesper Hjernlös» m. fl. I Jönköping fans han i början af 1779, och derifrån skrefs d. 2n/1 till Göte-borgsbladet »Hvad nytt? Hvad nytt?», att d. 24 samma

månad Seuerlingska sällskapet på der-varande teater till firandet af Gustaf III:s födelsedag bjudit på en »illuminerad prologue» (förmodligen Lindahls) jemte ett från engelskan öfver-satt skådespel: »Den rättvise regenten». Vi-

dare berättas, hurusom d. 26 spelats operan »Azor och Zemira», »då vederbörande herrar af Hofrättsstaten täcktes uppföra den vackra Musi-quen därtill». Samma dag brefvet skrefs, d. 29, skulle uppföras tragedien »Iphigenie», med chorer, »hvaruti lilla Mamsel Seuerling, som spelar med en förträffelig gras sin role, är hufvud-personen». I förbigående sagdt må nämnas, att Iphiginies redan då offentligen med beröm nämda framställarinna var —- 10 år gammal. »Detta sällskap — heter det till sist i brefvet — som har all möda ospard att göra sine Åskådare nöge, vinner här å orten almänt bifall.»

Då truppen 1782 i Norrköping spelade åden då nya Egge’ska teatern, delades lagrarna af dotter och moder, M:ll Seuerling spelade Zayra »med allas aplause» och fru Seuerling (född Margaretha Lindahl) utförde Julias roll i »Romeo och Julia» på ett sätt, som inspirerade en Norr-köpingspoet att till Kellgrens Stockholmspost insända en versifierad hyllning »till directeur-skan fru Seuerling då hon spelte Julias rol»:

Hvem kan mer lyckligt skildra af en sorg, som hjertat ömmast sårar, förlust, som icke dränks med tårar, men återköps med död och graf?

Jag förr, af ömma känslor rörd, natur och konst i sorgspel funnit, men aldrig förr så ögat runnit och själen blifvit så förförd.

Min fru! Det fordras ömma slag, en lycklig skald, en bättre luta, om er förtjenst sin lön kan njuta, en almänhet och icke jag.

Det har ock skett: ni är belönt, vår almänhet syns ge er ära, och innan Muser offer bära, så har Olympen er bekrönt.

Samma år, 1782, kom sällskapet till Upsala; men det klagades sedermera öfver att studenterne »på Seuerlingska trouppens skådespel upp-offrat mycken tid, som bättre bort användas, och hvad värre var, derpå depenserat ganska betydligt». Också knorrade de akademiske fäderne, då Seuerling hösten 1785 återkom till den lärda staden, der han då med tillstånd af stallmästaren Ehrenström låtit inreda en teater i akademiens ridhus. Men sedan direktören visat, att han hade regeringens tillstånd att spela samt förklarat, att han tänkte stanna endast en kortare tid, beslöt akademiska konsistoriet, att han finge ostörd fortsätta sina representationer.

Efter en kort sejour i Gefle i början af året,* anlände Seuerling 1786 till Finland. Det berättas, att när han kommit till Abo han haft en så fåtalig trupp med sig, att då han skulle uppföra »Jeppe på berget», hade han ingen att spela Nillas roll. Men »för en teaterdirektör är ingenting omöjligt»: han lät utsåga ett bräde i form af en kärringfigur och försedde den med en rörlig träarm, hållande en karbas i handen. Detta beläte placerades nu på scenen, och när Seuerling, som sjelf spelade Jeppe, ryckte på ett snöre, satt i förbindelse med träarmen, kom denna i häftig rörelse och daskade karbasen mot Jeppes rygg, allt under

* I »Veckoblad för Gefieborgs län» d. 7/i 1786 omtalas, att S. der till förmån för brandskadade i Jönköping gifvit en representation, som inbragte 33 rdr 32 sk.det S. än grälade som Nilla, än jämrade sig som Jeppe. Anmärkas bör dock, att denna historia äfven hör till sägnernas antal och först ungefär 8o år sedan den skulle passerat omtalats i tryck.

Följande året, 1787, fick Seuerling den äran att spela inför Gustaf III, n. b. ej personligen, utan in effigie. För att fira konungens återkomst från Danmark nämda år uppfördes d. 13/12 å Haga inför h. m:t af Kongl. teaterns elever ett tillfällighetsskämt, kalladt »Några mil från Stockholm».* Bland de uppträdande var äfven »teaterdirektören Seuerling», hvilken (spelad af den då 15-årige Lars Hjortsberg) i stycket uppträdde som en slags marktschrejer, visade skuggspel och »andar» samt bröt på den förskräckligaste äppeltyska. »Är jag lik Seuerling med den här peruken?», frågar S:s framställare. »Ja — svaras det — som två bär; alldeles som han så' ut i fjol, då han spelte Gud fader på Christinehamns markne’.»

I Falun finna vi Seuerling hösten 1788. Hans sällskap uppgifves då fullständigt: han sjelf med dotter och son, acteurerne Appelqvist med fru, Lindqvist och Edelman, actriserna Nyendahl, Nordström och Sundberg samt pigan

* Finnes i Kongl. bibliotekets handskriftssamling. Författaren är troligen A. F. Risteil.Jacobina Niirenbach. * Hela sällskapet bodele hos en ålderman Forslund. Bland här gifna pjeser märkas »Gustaf Wasa» — »bland alla Dragmatiska Arbeten som fins är utan gensägelse detta ett mästerstycke», heter det — samt ett särskildt i anledning af slaget vid Högland för-fattadt tillfällighetsstycke, hvari — säger Falu Veckoblad — Farna spelades af m:ll Seuerling »med utmärkt behag, liflighet och styrka». I nämda Veckoblad, d. 28/8, läses ett utdrag ur detta tillfällighetsstycke, och som ett prof på livad Seuerling i den vägen kunde bjuda, meddela vi här:

»Utdrag ur Gudarnes Glädje Sång.

Fcima (nedstigande i en sky).

Aria:

Segrare har Norden saknat, tills en Carl, som åter vaknat, fäster lagren vid sitt svärd.

* En »stadsdansmästare» Martin Niirenbach annonserade i tidningen »Göteborgska Nyheter» d. 9/9 1769, att hans

styffader hette Seuerling. Menades härmed, såsom troligt är, teaterdirektören S., skulle således denne före sin förening med Margaretha Lindahl varit gift med en enka Niirenbach. — Martin Niirenbach uppträdde för öfrigt i början af 1770-talet med Peter Stenborgs sällskap å Plumlegårdsteatern, der han dels spelade Arlequinsroller, dels utförde equilibristiska konststycken; han dog i Tavastland 1780.Hj el tens bragder på mig ropa; måtte Svearne tillhopa ge den högtid han är värd.

Efter Arians slut visade sig Hertig Carls Namn illumineradt, då Bellona tillika med Mars inträdde att få veta orsaken till Famas närvarande glädje, för hvilka Mademoiselle Setter Ung, som hade Famas role, med utmärkt behag, liflig-het och styrka gjorde följande berättelse:

Jofur antog en gång namn af Oden och regerade sjelf i Norden, ty han älskade dygd och mandom. Ett agg har ifrån hans tider herrskat mellan Svithjod och Gar da rik, ty huru skulle frie och redlige män förlikas med trolöse slafvar? I alla åldrar var Scandien desse barbarers skräck, til dess i detta århundrade oenighet och afund störtade den store Carl. Norden förlorade sin Skydds Gud, och den Ryska magten uppsteg til en högd, som förfärade världen. Den store Gustaf såg det, men han darrade icke. Han kände at han var Konung för et fritt folk, för en ättelägg af odödlige hjeltar. Up, sade han, mine barn! Nog länge hafve vi hvi-lat på våre fäders lagrar. Han sade det, och i blinken stod Han omringad med en här af kämpar, som i striden ej hafve något val emellan at segra eller dö. Näst Honom sjelf såg man ingen tapprare än dess Bror. Ja, sade Prinsen, jag vil öfvertyga verlden, det jag'är en Carl och at jag för-tjenar ega en Gustaf till Bror. Så drogo de i härnad. Äran och Gudarnes bifall ledsagade dem. Vid Höglandet möttes Prinsen af. de Holmgårdske vikingarne. Trotsige af öfver-lägsen styrka, medfödt högmod och en lång vane at segra, trodde de sig blott behöfva hota. Nej, sade Carl, vi ärehjeltar, och Gudarne gynna oss, ty vi äre rättvise. Han vinkade, och i blinken rusade död och eld utur hundrade dundrande canoners gap, liksom åskorne utur Jofurs hand, då jordens brott förtörnade honom. Segren nedsteg utur himlarne och utbredde sina silfverhvita vingar öfver Svithjods hjelte. Fienden kände, at han stridde med en Carl; han bäfvade. Vi vilje fly, sade han. Och flydde förföljd af vikingarne på Atland, som togo rof, til lön för sin tapperhet, och fångar, som inför Gustaf skulle vittna, det hjeltar ännu funnes i Norden. Gudar! eder nåd och rättvisa måste gilla et folk, som med storverk öpnar sig väg til äran och sine fäders odödlighet.

Aria:

Stolt och orörd hjelten står där de vilde stridsrop höras; men hans hjerta kan dock röras af den tacksamhet han får.

Segra, segra blir hans vana, äran blir hans enda lön Öpnad är hans stora bana med odödligt hjelterön.

Prologuen slöts med följande chorus af Mars, Bellona. och Mercurius:

Äran länge i fridens famn sedt desse hj el tars ättlingar hvila.

Up! se hon bjuder er lagrar och namn, och segren med eder vil ila.

Kännen er frihet, ert fädernesland;

Gudars arm vil bägge försvara.

Folk! med dem du förenadt bör vara blott genom vördnad och kärlekens band.»Huruledes det gick till vid Seuerlings affischering, helst i städer, der intet tryckeri fans, derom lemnar en samtida * en drastisk beskrifning, då han skildrar, huru på Fastingsmarknaden i Kristinehamn under 1770-talet de resande skådespe-larne, »comoedianterne», hvarje spektakeldag en corps gjorde kring staden en tur till häst; i spetsen red Arlequin, iklädd brokig lapptröja och med träsvärd, ömsom stående i sadeln, ömsom sittande bakfram, och under grimacer och allehanda narrstreck förkunnade han med hög röst nästa spektakels program.

Seuerling hade tills början af 1790-talet skött sin ekonomi så väl, att han var egare af ett par landtegendomar samt tvåvåningsgården (med 11 rum) n:r 119 vid Stora gatan i Örebro. Denna stad var ock Seuerlings högqvarter och dess Hindersmessa i början af hvarje år fältet för hans högsta triumfer. Vid denna marknad 1793 befinnes han till sin kompanjon ha upptagit en af sine skådespelare, J. P. Lewen-hagen, och att han följt med sin tid med hänsyn till repertoaren, finner man af de pjeser, han

______________ *

* Knut liljebjörn: »Hågkomst af forna dagars tänkesätt, seder och bruk», sid. 16.då i Örebro spelade: »Verldsförakt och ånger» af Kotzebue, »Maccabéerne», Wallenbergs »Susanna i Babylon», »Det straffade högmodet» m. fl. Teatern var för tillfället »i rådman Nord-stedts hus vid Stora torget», på vinden nämligen. »Mediemmarne af detta sällskap hafva härstädes förvärfvat sig namn af skicklige», heter det i »Örebro Extra Marknads Tidningar».

Seuerling var nu gammal vorden och började lida af svår vattusot. I denna sjukdom afled han ock i Örebro d. 14/5 1795 i en ålder af 67 år och 2 månader.

Ännu några månader fortsatte Seuerlingska sällskapet under Lewenhagens ledning att spela, men blef snart ett af den tidens flere offer för höga vederbörandes hat mot — Marseljäsen! Den 8/io 1795 uppträdde sällskapet å Egge'ska teatern i Norrköping. Programmet upptog den bekanta vådevillen »Tillfälle gör tjufven» samt »Enklingen» af D. G. Björn. Under en mellanakt uppstämde orkestern Marseljäsen. Den eldiga revolutionshymnen mottogs af salongen med applåder; men det blef ett mindre behagligt efterspel. En af de applåderande, komministersadjunkten H. O. Sundelius, blef af vederbörande missiverad till« en af stiftets aflägsnaste skogsbygder och Lewenhagen sjelf förbjöds attspela. Naturligtvis följde härpå truppens upplösning.

* *

*

Seuerling efterlemnade en vacker förmögenhet, men hur enkan rörde sig med sin arfvedel, fick hon efter några år göra cession; den l6/(. 1801 skulle enl. annons egendomen i Örebro gå under klubban. Hon begaf sig nu, med sällskap, öfver till Finland, der hon under loppet af flere år spelade med Abo som utgångspunkt. Till teatersalong i denna stad begagnades en prof. Gadolin tillhörig större liderbyggnad vid Slotts-gatan. Detta lider var två våningar högt. Öfre våningen var inredd till teater med ingång från gårdssidan. Uppgångstrappan, utanför sjelfva huset, var ihopslagen af helt enkla, ohyflade bräder och var ej ens öfverbyggd. Sittplatserna i salongen voro icke numrerade. Häraf kan man sluta till, huru ytterst enkelt och anspråkslöst allt var inredt. A teatern funnos ej ens klädloger, utan de spelande måste kläda sig bak kulisserna eller i någon undangömd vrå. Nedra våningen af lidret begagnades till — slagtarhus och gafveln mot gatan till köttförsäljningsbod. I en i samma hus inrymd tobaksbod var biljettförsäljningen. Denna intima förening mellan teatern och slagtarhuset, blott genom ett tuntgolf åtskilda,

hade till följd, att oxarnes ramande och baggböleriet då spelade en stor roll å teatern och ofta åstadkommo tragikomiska uppträden.

En kort tid i början af krigsåret 1809 tyckes fru Seuerlings trupp öfvertagits af skådespelarne C. H. Smedberg, C. Knopfoch C. P. Wickbom,* hvilka, enligt annons, »h. höghet furst Bagration nådigst behagat gifva tillstånd att i Åbo inrätta theater». Sommaren 1810 äro teaterannonserna imellertid åter undertecknade: Margaretha Seuer-ling, directrice. År 1813 öfvertog C. G. Bonu-vier finska teatern och fru Seuerling bosatte sig i Helsingfors, der hon afled den 26/2 1820.

Då vi här nedan meddela ett och annat om de medlemmar af Seuerlingska truppen —-inbegripet Lewenhagen'ska ledningen efter Seuerlings bortgång samt fru Seuerlings fortsättning — hvilka vi påträffat, föruttkicka vi den anmärkningen, att deras tillvaro mestadels endast för oss uppenbarats genom spridda recettannon-ser i svenska och finska tidningar, i enstaka fall ock genom någon offentlig handling, t. ex. rättegångsprotokoll och mantalsuppgift. Hvad

* Om dessa tre se Dahlgrens Teater-Anteckningar.de fiesta angår, måste de biografiska uppgifterna således blifva knapphändiga. Särskildt står man äfven här svarslös inför det så ofta förgäfves framstälda spörsmålet: hvart ta alla gamle landsortsaktörer vägen?

Hedersplatsen må intagas af Seuerlings svärfader, Peter Lindahl. Han var en af de första medlemmarna af 1737 års Kongl. skådeplats och spelade med, då denna teater invigdes medels Gyllenborgs »Den svenske sprätthöken». Innan han egnade sig åt teaterbanan, hade han varit kompani- eller mönsterskrifvare. Såsom skådespelare berömmes han af Ehrensvärd såsom »ett sällsynt ämne», i synnerhet vid utförandet af arlequinsroller, och en så framstående smakdomare som C. G. Tessin fälde om Lindahl det omdömet, att denne var en af de ypperste komiske skådespelare han sett. I Apelblads »Anonymi et Psevdonymi Sueciæ» heter det: »Peter Lindahl, som länge egnade sig åt skådespelarekonsten, utförde så sina roller, att han alltid framträdde på scenen under åskådarnes bifall och ingaf det hopp, att en gång de våra med öfning och uppmuntran skulle kunna åskådas på tiljan, utan att förorsaka de kräsmagade äckel, och i skämt och ordqvickhet täfla med de hitländande fransmännen». Förutom sitt skådespelareskap bedref han i Stockholm advo-katyrket och var en tid i Göteborg etablerad som »kaffekokare», hvarjemte han var en för sin tid mycket lyckad dramatisk författare. Af hans stycken hafva följande uppförts i Stockholm (åtskilliga af dem tvifvelsutan ock i landsorten): »Arlequins jägarekonst», »Frimurarne», »Ledsamhetens tempel», »Menlöshetens tempel», »Sanningens tempel», »Surbrunnsresan» (efter Holberg), »Syrinx eller den uti vass förvandlade vattunymfen» och »Den tankfulle», hvartill ock må räknas den här ofvan omtalade, i Göteborg 1775 uppförda prologen. Ar 1754 erhöll han, tillika med skådespelaren J. Bergholtz, det förut omtalade privilegiet att spela i landsorten, hvilket hans måg sedan använde. Att han 1775 vistades hos sin måg, framgår af den ofvan nämda prologens författande. Att han 7 år derefter var så, synes af Göteborgsbladet »Hvad nytt? Hvad nytt?» för d. l6/4 1782, hvarest bland anmälde resande märkes: »Acteuren vid Seuer-linska Comedie Trouppen Peter Lindahl från Wästergötland, hos fru Simson på Drottninge-gatan». Apelblad vill veta, att Peter Lindahl i slutet af sin lefnad lemnat skådebanan och erhållit ett litet civilt embete vid flottans station i Karlskrona; »Erik Lund» uppgifver deremot — och, tyckes oss, med mera skäl — att Lindahl ändat sina dagar som medlem af mågenssällskap. Huru som helst, var han 1790 afliden. Ar 1742 hade han ingått giftermål med en Maria Fabritz.

Hösten 1769 och början af 1770, under vistandet i Karlskrona, tyckes hos Seuerling varit anstäld Adolpli Friedrich Neuman, född i Stockholm 1745 och i början af 1770-talet engagerad vid Stenborgska sällskapet i hufvudstaden, då han bl. a. för Humlegårdsteatern skref en 1773> på årsdagen af Gustaf III:s statskupp, uppförd prolog: »Samråd bland gudarne».

»Acteuren vid Seuerlings Comædie Troupp» Jonas Daniel Beckman var 1770 mantalsskrif-ven i Stockholm och uppgifves då varit 38 år. Han var en tid skrifvare hos auditör C. Haneli, på sin tid bekant festtalare och poet. I association med Stenborgska teaterns förste komiker Jean Löfblad (dog af slag å sjelfva scenen i Humlegården en afton i Oktober 1774) m. fl. uppträdde Beckman under Hindersmessan i Örebro 1773.

Bland anmälde resande med Seuerling i Falun 1788 nämnas främst acteuren Appelqvist och dess fru. Severin Appelqvist hade 1790— 91 öfvergått till fru Lovisa Simsons teatersällskap i Göteborg, för hvilket han tycks stått i spetsen hösten sist nämda år, hvarefter han återvände till Seuerling & Lewenhagens trupp,der han ännu fans 1795. Hans hustru, fru Margaretha Appelqvist, vistade i Göteborg 1802, ehuru, som det förefaller, utan anställning. Till hennes förmån gaf A. Lundqvists sällskap i början af året en föreställning; i annonsen härom klagar fru A. öfver att hon »i lång tid saknat alt understöd til försörjande af 3 små barn».* Pä hösten samma år fick hon åter ett recett-spektakel, af det sällskap, som då under ledning af direktörsfyrväplingen Lewenhagen—Abergsson —Ambrosiani—Bautain uppträdde i rikets andra stad.

Vidare finna vi i Falun 1788 Johan A. Lindqvist. Hans namn är länge och nära förbundet med Göteborgs teaterhistoria. Från 1795 till i början af 1800 spelade han, med ett och annat afbrott, i sist nämda stad och stod särskildt i spetsen för den fasta teater, som 1797—98 der upprätthölls af ett aktiebolag. Från Göteborg begaf han sig 1800 till Norrköping, der han under pågående riksdag med thy åtföljande konungakröning väl trodde sig skola göra en god marknad. En särskild krö-ningsprolog var författad, men kunde ej gifvas. På offentlig förfrågan, om orsaken dertill, afgaf Lindqvist ett svar; i prologen erfordrades »en

* En Johan Appelqvist var 1812 i Göteborg med J. A. Lindqvist, troligen en son till Severin och Margaretha A.thron för Svea och en sky för Sällheten»; men »det gick ej an att ställa Sveas thron i fonden, så framt ej Sällheten, när den nedkom i sin sky, finge vända ryggen till Svea; ej heller kunde thronen ställas vid sidorna, om man icke tillät antingen gudar och gudinnor att bortskymma dem, som representerade de fyra riksstånden, eller tvertom; under taket på spektakelhuset vore omöjligt dölja den, som spelade Sällhetens roll; således enär teatern vore för liten kunde prologen ej uppföras». Till de flere löjliga eller förargliga missöden, hvilka, som bekant, karaktäriserade Gustaf IV Adolfs kröning, * sällade sig således också det, att intet festspektakel på teatern kunde gifvas. På kuppen förlorade den stackars teaterdirektören 1,400 riksdaler. I många år spelade Lindqvist derefter i landsorten. Ar 1816 invigde han den då nya (Segerlindska) teatern i Göteborg. På gamla dagar tillhörde Lindqvist den bekante August Lamberts (hvilken varit en tid anstäld vid hans trupp) sällskap. Ännu lefver en person, den åldrige, men minnesgode bokhandlaren Abraham Bohlin, hvilken känt Lindqvist och sett honom spela. Hr Bohlin skildrar den gamle »Seuer-

* Se Adlerbeths »Anteckningar», Magnus Björnstjernas d-.o, Sigfrid Wieselgrens »Riksdagen i Norrköping 1800», Birger Schöldströms »Förbiskymtande skuggor» m. m.lingaren» såsom en, oaktadt sin höga ålder, utmärkt aktör samt i öfrigt en ärans man, hvilken den eljes så äfventyrlige och bråkige Lambert städse bemötte med en snart sagdt sonlig vördnad; bl. a. kallade Lambert alltid den gamle för »pappa». Sista gången den, som skrifver dessa rader, under sina studier i och för svenska landsortsteaterns historia upptäckt J. A. Lindqvists namn i någon tidning, är i en sådan på vintern 1830. I Göteborgstidningen »Aftonbladet» annonserade då den gamle teaterdirektören, att Stora teaterns aktieegare för honom upplåtit denna scen till ett recettspektakel söndagen d. 2i/3. Han bjöd på »Vestindiefararen» (spelad af medlemmar af Lambertska truppen) samt balett af familjen Ledet. Han inneslöt sig »i Göteborgs ädla och upplysta innevånares ynnest och bevågenhet». Tidningen visste tre dagar före recetten berätta, att de flesta af de bättre platserna redan upptagits, hvarefter det heter: »Recettagaren har i många år varit en prydnad för scenen och vunnit ett odeladt bifall; det är troligen nu sista gången han anlitar Göteborgs ädelmod, och man önskar hjertligen, att den åldrige måtte få glädja sig åt ett fullt hus». — Till sist må tilläggas, att Lindqvist äfven var verksam som literär arbetare för scenen:han skref ett par tillfällighetsstycken och öfver-satte Lessings »Emilia Galotti».*

Den Edelman, hvilken tillhörde Seuerlings »swite» i Falun 1788, var måhända (vi kunna ej bestämdt veta det) den Jean Claes Edelman, hvilken 1803 uppträdde i Göteborg vid J. E. Broomans sällskap som aktör och författare (af en originalkomedi i 1 akt med kupletter, kallad »Så går det till»).

I Oktober 1788 slöt sig i Falun till Seuerlings sällskap danseuren Eckstein från k. operan i Stockholm (som han ej upptages i Dahlgrens Anteckningar, har han väl endast varit figurant), hvilken »visade åtskilliga konststycken och dansade solos». Afvenledes gaf han lektioner åt stadens danslystna ungdom; men han måtte fått en klen åsigt

om visse Falukavaljerers gentillesse, ty i stadens Veckoblad annonserade han d. 13/'12> att »de herrar, som veta sig vara skyldige för information i dans, behagade liqvidera sin skuld med det snaraste, så kärt dem är att ej tillfullo se sitt namn och carakter utsatt i nästa blad».

Född i Göteborg och son till en (förmodligen underordnad) tjensteman vid Domkyrkan

* Lindqvists dödsår hafva vi t. v. ej kunna upptäcka. Hans hustru, Maria Christina Nordström, (tvifvelsutan skådespelerska) afled i Göteborg d. 26/n i S19, nära 45 år. Deras båda döttrar, Maria och Stella, uppträdde ock å scenen.derstädes, började Johan Pettersson sin sceniska bana vid den naturaliserade fransmannen Johan (Jean) von (le) Blancs teatersällskap. Han tycks sedermera varit engagerad vid Carl Stenborgs teater, ehuru han ej namnes i Dahlgrens Anteckningar; åtminstone uttog Stenborg d. 18/12 1786 å Stockholms passbyrå pass för honom jemte åtskilliga af sitt sällskap samt den på den tiden europeiskt ryktbare lindansaren Antonio Bartholomeo Spinacuta (som torde varit Petterssons svåger, gift med skådespelerskan Helena P.) att resa till Gefle och vidare. I »Gefle Veckoblad» d. 2/1 1787 läses, jemte annons om uppförandet af »Beverlieji eller Vågspels farliga påföljder», en af Johan Pettersson undertecknad protest mot ett utspridt rykte, att han »genom uselhet eller liderligheter skulle varit nödsakad att gifva sig till gardeskarl». Från 1789 och in på 1790-talet finna vi honom engagerad vid fru Lovisa Simsons teatertrupp i Göteborg (i Oktober 1789 spelades der ett par gånger en af J. P. författad tillfällighetspjes till Gustaf III:s ära: »Göteborgs glada hågkomst af sin Frälsnings-dag») och 1792 var han anstäld vid Seuerling-Lewenhagenska sällskapet, med hvilket han i början af 1792 uppträdde i Norrköping, hvilken stad och dess förnämste medborgare af honom celebrerades genom ett två gånger i Mars upp-fördt divertissement: »Norrköpings fägnad öfver Riksdagens [i Gefle] lyckliga slut, prolog af J. Pettersson». I stycket (hvilket är tryckt) uppträda: Norrköping, Visheten, Lärdomen, Handeln, Handaslöjden, Neptun och Aran, och i slutkupletten heter det:

Norrköping bland svenska städer blifve städs et vördat namn och dess skepp i alla väder gånge lyckligt uti hamn.

Handel, sjöfart, konst och slögder växe til alt år från år.

Norrköping, din glans och flor blifve evig! blifve stor! —

hvilket imellertid befinnes (med utbytande blott af ordet Göteborg mot ordet Norrköping) »lånadt» från slutkupletten i ett af Sven Brisman för J. von Blancs sällskap och Göteborg år 1784 för-fattadt (tryckt) divertissement. I ett par, tre år under förra seklets sista decennium var Pettersson egen teaterförståndare; men 1802 tycks den härligheten varit slut och Pettersson aktör vid J. E. Broomans trupp i Göteborg.

I likhet med den föregående hade Anders Lundqvist varit vid v. Blancs trupp innan han kom till L:s & S:s. Äfvenledes som Pettersson stod han under 1790-talets senare hälft och ibörjan af innevarande århundrade i spetsen för eget sällskap. I Norrköping var han med vid den ofvan omtalade krachen 1795. Han och hans hustru,Beate Sophie, f. Blomster(f i Göteborg 1826) tyckas varit mycket framstående artister på sin tid.

År 1780 dyker, åtminstone i för oss tillgängligt offentligt tryck, för allra första gången upp namnet Jonas Wernström. Men det är visst icke någon fördelaktig dager, som faller deröfver. I Göteborgstidningen »Hvad nytt? Hvad nytt?» för d. 29/g ofvan sagda år läses nämligen följande signifikativa tillkännagifvande:

Som en för detta vid Gemenasiska sällskapet på et års tid engagerad person vid namn Jonas Wernström, hvilken sedan han med flere skulder såväl här i staden som inom sällskapet och å de orter, man sedan vistats, sig på ett bedrägligt sätt behäftat, hvilka dels af Directionen blifvit betalte och dels till betalning åtagne, i Carlshamn, då honom på god tro, förskottsvis, blifvit lämnat sin lön för längre tid, just vid afresan sig undanstucket och medelst ett sådant sit uppförande gjort sig oskicklig at under sälskapet njuta skygd.; nu af ryktet förmäles skola här i staden lönligen sig hos okjändt folck uppehålla; ty och på det icke enfalden, eller om dess frägd okände, må genom en sådan person blifva på lika sätt listigt bedragne, har man funnit sig föranlåten at denna persons frägd allmänheten kungöra, så mycket hälldre som af dess förra uppförande befaras, at han under föregif-vande af att stå under Directionens skygd (hvarifrån han för all tid är utesluten) eljest kunna taga sig tillfälle i sin förra svekfulla vandel umgå. Joh. von Blanc.»Från directionens skygd för all tid utesluten» — var det, ja! Derest icke,

efter alla källor att döma, direktör v. Blanc varit en hedersman, vore vi frestade att här citera den berlinska pepparkaksgummans ord till kung Fredrik den store: »pack slåss och pack förliks», ty vi finna redan d. 24/1 följande år munsjör Jonas — åter anständ hos v. Blanc! Han spelade då »Arno, Kristian tyranns gunstling» i Brooke-Schmidts skådespel »Gustaf Wasa». Direktörens lexa tycks imellertid ha verkat välgörande på Wernström, ty han befinnes vara ordentligen qvar hela tiden v. B. är i spetsen för Göteborgs teater och äfven sedan denna teater öfvergått till Andreas Widerbergs ledning. Vid Wernströms recett d. 9/12 1788 (»Den pantsatte bonddrängen» och »Den talande taflan») heter det i en Göteborgstidning, att W. »flere gånger rönt denna stadens innevånares ynnest och välvilja». Aren 1790—92 var Wernström engagerad vid Kongl. teatern i Stockholm, Att döma af hans kontrakt med denna teater (det finnes i Kongl. bibliotekets handskriftssamling) tyckes det som han vid detsammas under-skrifvande haft plats vid Carl Stenborgs trupp. Det heter nämligen, att hans lön vid Operan och Dram. teatern, IOO rdr spec., komme att ökas med 66 rdr 32 sk. b:co »så snart hanlemnar den Comiska theatern». På de kongl. scenerna synes han endast utfört obetydligare roller. Vid kontraktets utgång lemnade han ock dessa scener och tog anställning hos Lewen-hagen & Seuerling. Med dem var han bl. a. under Hindersmessan i Örebro 1793, då det om honom i »Extra Marknadstidningar» d. 19/i skrifves: »Hr Wernström har Rikets Södra

Provinciers allmänna approbation, man har der-städes sedt honom med bifall debutera Angels-man uti Paris». Vid Marseljäs-spektaklet i Norrköping 1795 var han med och hörde till de i följd deraf sin anställning och sin utkomst be-röfvade. Som ofvan omtalades, nödgades i följd af samma spektakel en komministersadjunkt Sundelius lemna staden. Pastor Sundelius, som var mycket omtyckt af sina församlingsboar, fick dyrbara presenter och en större penningsumma, och ett antal af Norrköpings mest aktade medborgare följde honom ut till närmaste gästgifvare-gård, der vid en rykande bål afsked togs af den af höga vederbörande förföljde. Några dagar derefter lästes i - Norrköpings Tidning följande naiva upprop:

Den betryckte skådespelarens sång.

Hvad skall jag göra armma man? —

Jag tolkar mit tilstand i Bladen Och önskar jag den lyckan van,

Fl komma som Prästen ur Staden!Man mig fråntagit alt mit väl. —

Och Björnar hela raden Gör, at jag suckar i min själ:

Ack! kom jag som Prästen ur Staden!

Men öde! — om det rättvist är,

Så sätt mig näst uti graden;

För dig jag vördsamt offer bär —

Hjelp mig såsom Prästen ur Staden!

Belägenheten hindrar mig,

Af Käppen och Säcken beladen,

At ostörd vandra stig för stig Och komma säkert ur Staden.

Jag lider ej för egen skuld,

Dock trycks jag af skammen och skaden,

Ach! Lycka, Lycka! var mig huld Och för mig som Prästen ur Staden!

y*. Wcrnström,

Boende på den så kallade gamla Hejpytten.

Uppropet tycks ha slagit an, ty i ett följande nummer, d. °/12 1795, läses:

För den ynnest, hvarmed Stadens så Högtförnäme som Respective Innevånare gunstbenäget täckts uti min belägenhet mig omfatta, tackar jag ödmjukligen. Skulle jag haft något uttryck som misshagat, så är det visserligen mera af brist på kännedom än godt hjerta. — — — Så länge jag andas, framhärdar deras ödmjukaste tjenare J. Wernström.

De följande åren är W. vid sine förre kamrater Lundqvists och Petterssons trupper ochsedan hos J. A. Lindqvist. I den af A. D. Hummel utgifna »Götheborgs Theater 1800», den första teaterkritiska ditning i vårt land, berömmes Wernströms spel flere ganger. I 17 år år han derefter försvunnen för våra efterforskningar, tills dess han å Ståhlbergska sällskapets affischer från en Kalmar-sejour 1817 åter dyker fram. Han är då gammal vorden, och ridån faller väl snart för sista akten.

I svenska tidningar söka vi förgäfves efter Gustaf Wilhelm Ståhlskold; vi finna detta namn allraförst i ikbo Tidning 18 IO, då S., anställd vid Margaretha Seuerlings sällskap, d. 2/g har sin recett: »Marienburgska flickan». Sedan synes detta namn ofta, dels i fru S:s spektakelannonser, sedan, efter 1813, i direktör C. G. Bonu-viers. Ar 1816 slog Ståhlskold sig ned såsom konditor och traktör i Abo. Efter den stora branden, som 1827 öfvergick nämda stad, stod S. alldeles utblottad. I en annons i »Finlands allm. Tidning» d. 16/10 samma år säger han sig efter II års arbete och mödor i sin borgerliga näring förlorat allt, t. o. m. sina affärsböcker; han beder, att hans efter branden öfver hela landet spridde debitorer, hrr studenter, »täcktes när råd och lägenhet sådant medgifva» betala deras små skulder, så att han sjelf som hederlig karl måtte kunna betala sina och dessutom fåett litet förlagskapital till att börja på nytt. Denna uppmaning gjordes väl ej förgäfves, ty i det nyuppståndna Abo fortsatte S. med sin rörelse. Men den gamle aktören satt likväl fortfarande i honom, ty så snart någon teatertrupp kom till Abo, stälde han alltid sin personlighet till förfogande, i händelse någon pére noble behöf-des, och lika ofta sin kassa, så länge denna så förmådde. J. Roos berättar i sitt arbete »Gömdt är icke glömdt», att gubben S. en gång 1839 räddade Westerlundska sällskapet från ekonomisk undergång.

Han var en ovanligt stor och korpulent man, den gamle sockerbagaren, f. d. skådespelaren — säger Roos — och hade i Abo fortjent mycket pengar med att tillverka och försälja »stenborgare» och andra småsaker. Han hade inbjudit alla sina rödfnasiga kunder att bevittna hans triumf som »Den gamla fröken», hvilken rols ovanligt lyckade utförande han i åratal omtalat för dem. Vid repetitionerna till denna pjes satt han på en stol vid sidan af scenen och repeterade sin rol — men representationsqvällen, då jag, som spelade älskaren i pjesen, en kadett, gjorde min entré och gick fram för att kyssa »fröken» på hand, rusade han imot mig, utstyrd så han kunnat komma hästar att skena, och med en lång omfamning blef jag formligen begrafven i den vida tyllkläd-ningen med volanger, spetsar och band. Publiken utbrast i ett gapskratt och en bifallsstorm, och då jag lyckades komma ur labyrinten, skrek man »da capo! da capo!», och omfamningen förnyades. Vi arma hos tit. Westerlund anstälda sujetter, som ena veckan bekommo vår aflöning, den andra intet,fingo en vacker utdelning af recetten och voro glada som spelmän.

Den bekante finske teatervännen d:r H. N. Pinello skrefi en uppsats i »Abo Underrättelser» d. 5/2 1861 om Ståhlsköld:

Han var såsom pére noble använd i otaliga pjeser och sags derfor om somrarne äfven i det privata lifvet alltid iklädd en ståtlig almaviva-kappa med rödt sidenfoder. Han behöfde aldrig sufflörsbiträde, hvilket kom honom så mycket mera till pass på äldre dagar som han då var stendöf. Repliken iakttog han på sin motspelares munrörelser och misstog sig aldrig. Hans förnämsta roller voro i »Skulden», »Stamfrun», »Helmfelt», »General Eldhjelm», »Svante Sture», »Grefvarne Klingsberg», »Engelbrecht» (af Åkerhjelm), Leopolds »Virginia», »Verldsförakt och ånger» m. fl. m. fl. Sedan han likväl efter en häftig sjukdom blifvit slagrörd, nödgades han säga de stora rollerna farväl och inskränka hela sitt konstnärsskap till Altens bearbetning »Gamla fröken». Oöfverträfflig i detta stycke, erhöll den gamle skådespelaren, då hans krafter allt mer och mer började aftaga och då äfven fattigdomen hotade hans återstående dagar, denna lilla komedi, hvari han till sitt lefnadsslut innehade titelrolen, till årlig benefice, och publiken tröttnade ej att se honom, dansande på den slagrörda foten, ordna blommorna i de konstgjorda lockarna och sjunga kupletten:

»Flickan för sin spegel träder,

bygger upp ett batteri

utaf blommor, gaz och fjäder» . . .

Ännu vintern 1841 annonserade Ståhlsköld i finska tidningar, att han under marknaden iTavastehus »serverade med fina likörer samt väl sorterade, goda och gentila konfektyrer». Sedan upptäcka vi honom ej.

Att Johan Peter Lewenhagen varit en af Seuerlings förnämste artister och af S. högt uppskattad, visar det förhållandet, att han redan i början af 1793, således vid endast 23 års ålder (han var född 1770), blef Seuerlings kompanjon; närmast efter Seuerlings död ledde han också truppen. Afven hans första hustru, Maria Helena Qvarnström (död i Jönköping 1794), var allmänhetens gunstling. Då de 1792 uppträdde i Norrköping, innehöll stadens tidning: »Til Herr Lewenhagen och dess Fru vid representationen af Vast-Indie-Fararen.

Nej, — ryck ej mera mina tårar!

Gån, segra på de hårda bröst;

Bele de stolta lyckans dårar,

Förguda sanna Ärans röst.

Låt menskligheten aktad blifva,

Och lasten ej i purpurn gömd:

Lär oss at Dygden vördnad gifva,

Då hon af Lyckan synes glömd.»

På denna grannlåt ansåg sig Lewenhagen skyldig tacka publiken med en adress, hvari han, å egna och fruns vägnar, förklarade — ej så synnerligen blygsamt, det må man medge— att »om deras förmåga varit svarande mot viljan, skulle de personnager, de här på teatern föreställt, blifvit med gudalik (!) bildning skildrade». Efter det sällskapet hösten 1795 i Norrköping måst, såsom i det föregående skildrats, upplösas, tog Lewenhagen, tillika med sin andra hustru, f. Maria Christina Björling, anställning vid Carl Stenborgs teater i Stockholm. Efter denna teaters upphörande, 1799, var han i 12 års tid en högt ansedd teaterföreståndare i landsorten. Aren 1812—17 hade han engagement vid Kongl. teatern, der han, enl. Dahlgren, verkade dels som sufflör, dels förtjenstfullt återgaf sådana roller som Didrik Menschenskräck, Etterbom i »Broderstvisten», Gripman i »Bröllopsgåfvan» och Allbrand i »Redlighetens seger öfver förtalet». Sedan han lemnat Kongl. teatern, blef han bryggare, först i Malmö, sedan i Nyköping, sist, 1823, i Norrköping, der han afled d. 31/1 1832, efter-lemnande maka (Anna Elisabeth Furchtenicht) i 3:dje giftet och 5 barn.

Af öfriga aktörer vid herr och fru Seuer-lings sällskap nämnas: Carl Peter Utberg\ »ynglingen J. P. Strömberg» (hvilken 1793 mellan akterna dansade bl. a. »ryska solos», samme J. P. S., hvilken några och tretio år derefter grundade en på sin tid mycket bekant teater i Kristiania); Adolf Halidén (dog som snusmalarei Abo); Carl Peter Fogelin: ff. N. Schierlin; J. BI. Lundqvist; Boström; Anders Johan Boeve (dog i Helsingfors 1811, endast 20 år gammal); A. Fällman m. fl.

Af aktriser vid sällskapet må främst — näst direktrisen, förstås — nämnas Seuerlings äldsta dotter Carolina Fredrika. Hon var född 1769. I det föregående hafva vi sett, hurusom hon, io:årig, med bifall spelade Iphigenia i Jönköping och, 19:ärig, som ryktets gudinna inför »de redlige männen i Dalom» trumpetade ut segrarens vid Högland lof. I en finsk teateranteckning heter det om henne, att hon redan vid Seuerlingska sällskapets första besök i Finland var »en ung elegant aktris, hvilken bland sina beundrare räknade i en senare tid historiskt ryktbara personer». I sina (i Kongl. bibliotekets handskriftssamling befintliga) genealogiska anteckningar yttrar Klercker om Carolina Seuerling: »en hygglig, anständig flicka; spelte på fadrens teater och följde honom på dess resor; var äfven på Sveaborg». Så primadonna hon än var, hände det dock, att fadern på sitt burleska sätt ibland å teatern korrigerade henne. Så t. ex. har hennes yngsta syster berättat, hurusom då Carolina en gång i »Verldens

skapelse» spelade Eva och uppträdde klädd i trikå, varsnade gubben Seuerling något fel i kostymen, och då dotternej genast uppfattade hans anmärkning, tillrättavisade han henne så hårdt, »att åskådarinnorna måste fälla sina ögons ridåer». Vid 20 års ålder lemnade Carolina Seuerling teatern och ingick ett mångårigt och lyckligt äktenskap med rektorn vid Örebro h. läroverk och kyrkoherden i Eker Gerhard Reinhold Hoijer {död d. 22/g 1820 83 år). Hon afled (enl. annons i »Inrikes Tidningar») å Ekskog i Almby socken, Nerike, d. 17/1 1821 (således ej fullt 4 månader efter mannen) i en ålder af 52 år, efterlemnande flere barn.

Bland öfriga qvinliga artister nämnas: Brita Wahlström (mantalsskrifven i Stockholm 1780: »antagen af direct. C. G. Seuerling på 1 års tid»; 26 år gammal); Lisa Bering (någon tid efter sällskapets afresa från Karlskrona 1770 läses i C:krona V:koblad bland döda: en dotter till comediantskan Lisa Bering); aktrisen Nordström; aktrisen Sundberg; nrllerna Ulrika Sofia och Maria Christina Björling (den förra s. m. förenad med skådespelaren C. G. Bonuvier i hans första gifte, den senare med Lewenhagen i dennes andra gifte); m:ll Rochér; m:ll Courtell (dansös; blef gift med en rådman Lampenius i Helsingfors); m:ll Neijendahl; m:ll Hallongren; m:ll Baptiste och m:ll Gestin.

Om de fyra sist nämda några ord!

M:ll Adelaide Neijendahl var redan 1788med Seuerling i Falun. Den so/1 1799 hade hon i Örebro recett: »General Schlenzheim»

samt »Profvet eller Unge brukspatron». Med fru Seuerling kom hon öfver till Finland. D. 12/g 1810 hade hon i Abo recett: »Julius von Sas-sen». På gamla dagar lefde hon i Flelsingfors, der hon omhuldades i flere bättre hus, biträdde med sömnad och för ungdomen — som skämtsamt förvred hennes namn till mamsell Nio-daler — berättade om sina forna sceniska triumfer, isynnerhet som »Susanna i Babylon».

M:ll L. C. Hallongren (måhända en syster till den berömda dansösen vid Kongl. teatern Marg. Christina Hallongren, Abergssons första hustru) var 1793 med Lewenhagen & Seuerling i Örebro under Hindersmessan, då det i »Extra Marknads Tidningar» om henne hette, att hon »är Ägarinna af alla Theatraliska talanger; dess figure och vivacité lofva lyckelig execution uti samma smak». Hon kom sedermera till Göteborg, först till fru Simsons, sedan till Lindqvists trupp.

M:ll Fredrique Eleonore Baptiste tillhörde troligen den i förra århundradet från Frankrike hitkomna konstnärsfamilj Baptiste, hvilken skänkte Sveriges första scen framstående representanter för såväl skådespelet som baletten och musiken. Hon debuterade å Norrköpings teater d. la/12 1797 som Carolina i Lindegrens dram »Denförsonade fadern», som då uppfördes af Anton Olivier Hofflunds trupp. D. x/2 1799 hade hon i Örebro recett: »Konstmakaren» samt »Klöfver-knekt». Derefter finner man henne först 1809 i Abo, då hon d. 13/g f. f. g. uppträdde med Smedberg—-Wickbom—Knopf’ska truppen såsom Wilhelmina i »Enleverade fästmön» och Lisa Spetsenas i »Kapten Puff», hvarefter hon blef en mycket framstående medlem först vid fru Seuerlings, sedan vid Bonuviers och så vid A. P. Berggréns trupper i Finland. I en finsk anteckning om m:ll Baptiste säges, att den tidens alla herrar varit pin käre i henne, och hennes umgänge hade en sådan tjusningskraft äfven bakom ridån, att då en major Blom i Kuopio en spektakelafton infann sig på scenen, befans han ännu vid ridåns uppgång sysselsatt att bjuda kring konfekt. Hon säges varit för sin tid och sin samhällsställning ovanligt bildad. Under sina resor i Finland förde hon med sig ett lånbibliotek, hvarur läslystna damer och herrar försågos med lektyr. Hon tyckes först blifvit gift med skådespelaren C. H. Smedberg, men skilts från honom, hvarefter hon, omkr. 1819, ingått nytt äktenskap, med kammarmusikern, traktören och slutligen teaterföreståndaren Johan Gustaf Lemke*

* Ej att förvexla med aktören Ewert Lemke, den finska skådespelerskan Maria Silvans förste make.(f. d. 3/12 1790, d. i Helsingfors d. 20/4 1825), »en man — beskrifver honom Pinello — med röd näsa och en liten guldfiol i knapphålet». Hennes största betydelse torde imellertid varit såsom författarinna för scenen. Af hennes arbeten har, enligt Dahlgren, endast imitationen »Den unga enkan» spelats i Stockholm (å Munkbroteatern 28 gånger åren 1794—98), men i Finland och svenska landsorten ha uppförts det af henne efter Kotzebue bearbetade 4-akts-skåde-spelet »Adelheid von Wulfingen, en händelse ur det trettonde århundradets tyranni», samt de af henne

författade originalstyckena »Louise eller Den af ödet på en gång gynnade och vanlottade flickan», sorgespel i 3 akt,, »Den oskyldiga förmätenheten», kom. i 1 a., »Högmodet eller Den falska stoltheten», dram. familjemålning i 4 a., »Franz von Hill eller Bröderne af det hemliga förbundet», skådesp. i 5 a., och framför allt »Hugo von Hochberg eller Den ädla uppoffringen», riddaredram i 4 a., första gången uppförd 20/8 1819 i Abo och sedan länge en stående kassapjes på Bonuviers, Berggréns, Lamberts, Sjövalls, Carl Bromans och Djurströms spellistor samt uppförd i Sverige ända in på 1840-talet. Fru Clementine Swartz, den utmärkta skådespelerskan vid Kongl. teatern, har som 6:årigt barn -—• 1841 å teatern i Kalmar —• spelat en roll,gossen Udo, i Fredrique Baptiste's sistnämda stycke. När och hvar denna af våra litteraturhistoria hittills alldeles obeaktade författarinna slutat sina dagar, veta vi ej. I en teaterannons i »Finlands allm. Tidning» d. 28/0 1822 ses hennes namn sista gången.*

Pinello skildrade 1861 sin bekantskap med Anna Gestin sålunda:

Vid en utdelning åt de så kallade »blygsamma fattiga» i Åbo anträffade för många år sedan antecknaren af dessa rader i en af fattigdomens bofälligaste kojor på Puolabacken en mycket liten gumma, klädd i simpel, sliten drägt, men för öfrigt snygg och ren. Af den vänliga, språksamma gamla, hvars namn var Anna Gestin, erfors snart, att hon i sin ungdom varit anstäld vid Seuerlingska teatersällskapet och spelat unga flickroller i de då brukliga farserna »Det farliga förtroendet», »De ädelmodige bönderne», »Olle Nötboms för-tviflan» m. fl. Upprymd af de gamla kära minnena, och sedan hennes fröjder och olyckor blifvit enkelt och troligen sanningsenligt skildrade, utbad hon sig att få sjunga en liten visa »för den beskedlige herrn», framletade under sängen en gammal cittra, inlindad i många trasor, och sjöng den bekanta:

Yngling, du, som dansar mig förbi hand i hand med nöjet och behagen . . .

Vid nästa allmoseutdelning hade gumman fått ro i grafven.

* Om F. E. Baptiste's lånbibliotek samt författareskap se vidare C. M. Carlanders Anteckningar om svenska bibliotek och Ex-libris.Tvifvelsutan var hon den sist qvarlefvande af Seuerlingska comædie-trouppen.

Af Seuerlings barn tyckes — förutom äldsta dottern — endast näst äldste' sonen Gtistaf Wilhelm egnat sig åt teatern. Gust. Wilh. Seuer-linsr var efter faderns död en tid anstäld vid Joh. Petterssons sällskap; med detta var han 1799 i Falun och hade der recettspektakel: »Barberaren i Sevilla». Sedan han lemnat den sceniska verksamheten, blef han landtmäteri-bi-träde hos äldste brodern, Carl Fredrik. Denne sistnämde tog (enl. anteckn. i Generallandtmäteri-kontoret) landtmätare-examen 1792, blef kommis-sionslandtmätare och tjenstgjorde i Nerike från 1798. Han lär ha aflidit 1831. Tredje sonen i ordningen, Gottfrid Ferdina7id, född i Göteborg d. 11/1 1775, var skollärare och domkyrko-syssloman i Karlstad, der han dog d. 23/g 1826.

Seuerlings andra dotter, Charlotta Antoinetta, född 1782, har blifvit bekant såsom en af Per Aron Borgs första lärjungar. Sedan hon redan i barndomen blifvit beröfvad synen, kom hon först i sitt 2 5:te år i åtnjutande af vetenskaplig blindundervisning. År 1807 upptogs hon i Borgs familj. Om resultatet af hennes undervisning efter två års förlopp berättar Gjörwell i ett bref till prof. Sjöborg i Lund följande:Kongl. sekreteraren P. A. Borgs blinda och döfstumma elever ha undergått offentligen anstälda förhör och pröfningar, ibland hvilka sig dock förnämligast utmärkt den examen, som anstäldes den 5 sistl. Juli (1809) och på Stora Börssalen samt hvilken drottningen behagade behedra. Af alla eleverna har ingen gjort större framsteg än Mamsell Antoinetta Charlotta Seuerling, som på sitt fjerde år och uti kopporna förlorade så alldeles synen, at hon nu är det man kallar stenblind. Utom den färdighet, som hon uti fruntimmerslöjden vunnit och ökar, äger hon ovanlig håg för att lära både språk och vetenskaper samt förer pennan att skrifva en redig och läslig styl, författar äfven vers, sjunger och beledsagar dem med spel på harpa. Då hon nämda dag hade den nåden at inför drottningen visa prof härå, sjöng och accompagnerade hon på harpan desse af henne sjelf författade verser:

Från min barndoms första dagar synen mig beröfvad var; först i dag mitt hjerta klagar öfver den förlust jag har:

.jag den sällhet icke njuter at Dig, dyra Drottning, se; men Du hör den suck jag gjuter, ser min känslas rökelse.

Och igenom dessa blickar, slutna för en önskad syn, tårar bedjande jag skickar up til Idonom öfver skyn.

Han skal mina böner höra, gjuta ned välsignelse — som en gud så säll dig göra som Du skapat lycklige.Häruppå fördes hon fram till Hennes Maj:t för att öfver-lemna desse, äfven med egen handstyl skrifne, verser; och då Drottningen härvid nedlät sig til de nådigaste, tillika välgörande uttryck, blef Mamsell Seuerling — utomdess uti hela sit väsende sjelfva blygsamheten — så djupt rörd öfver så mycken hög nåd, at hon svimmade. En närvarande åskådare, hr krigsrådet Gustaf Snoilsky, på det lifligaste intagen af denna scene, författade genast en sång ställd till drottningen, och uti hvilken det, i afseende på det nyss anförda, heter:

Här den blinda sångmön rörd sig ter och af tacksamhet i vanmagt dignar . . .*

År 1810 kom Charlotta öfver till sin moder i Äbo. En uppgift förmäler, att hon, ehuru

blind, å teatern der spelat en roll i komedien »Den betslade filosofen». Säkert är, att hon d. 27/10 s. å. gaf en konsert i nämda stad. Sedan 1813 var hon med modern bosatt i Helsingfors, derifrån de båda gjorde en resa till S:t Petersburg och af d. v. enkekejsarinnan erhöllo en årlig lifstidspension af 600 rubel.** Efter moderns död återflyttade Charlotta S. till Stockholm, der hon afled 25/g 1828.

* Hennes »Verser om P. A. Borgs porträtt» meddelas i Wexiöbladet 10/2 1810. Hennes »Sång i en melankolisk stund», länge en älsklingsvisa i vårt land, finnes tryckt i Miniatyr-Visbok (Upsala 1852).

** Pensionen lär berott derpå, att Charlotta Antoinetta Seuerling biträdt vid anordningen af ett blindinstitut i den ryska liufvndstaden.Den yngsta af Seuerlings barn var dottern *Gustafva Margaretha*, född i Abo 1786. Hon erhöll en vårdad uppfostran och blef guvernant i flere förnäma familjer, dels i Örebro, dels i Stockholm. År 1812 blef hon lärarinna på Hertonäs gård, nära Helsingfors, samt gift med förvaltaren å gården, en fanjunkare vid Nylands dragoner, Gustafsson. Hon dog först 1863, i Helsingfors, efterlemnande en son.

***

De unge teatereleverne drefvo en gång inför Gustaf III gyckel med Seuerlings utseende och löjliga brytning. Mer än en af dem har fått ett bemärkt namn i den fosterländska skådebanans historia; vid intet af dem står dock ett vedermäle, sådant som det, hvilket i Örebro församlings dödsbok ristats öfver den gamle tysk-svenske teaterdirektören: »*han hölt god disciplin med sin troupp; var sjelf ordentlig och styrd af religionen*»